

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik
jurnalının redaksiya heyəti**

Baş redaktor

Sakit YAQUBOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Redaksiya heyəti:

Ziyad SƏMƏDZADƏ

iqtisad elmləri doktoru, professor

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü

Şahin SADIQOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Ədalət MURADOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Vahid NOVRUZOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Nazim İMANOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Süleyman QASIMOV

iqtisad elmləri doktoru, professor

Tahir BUDAQOV

tibb üzrə fəlsəfə doktoru

Azər ƏMİRASLANOV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Mehman TAĞIYEV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Saleh MÖVLAMOV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru

Aleksey PONOMARENKO

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent (Rusiya Federasiyası)

Roumen VESSELİNOV

iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent (Amerika Birləşmiş Ştatları)

Alxan MANSUROV

məsul katib

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik jurnalının
rubrikaları**

Statistikanın inkişaf
strategiyası
və taktikası

Statistik təsnifatlar,
standartlar və
registrlər

Statistik müşahidə
metodları

Statistik məlumatların
toplanması, işlənməsi,
saxlanması və yayıl-
ması texnologiyası

İnformasiya şəbəkəsi,
məlumat bazası,
məlumat bankları

Statistik informasiya
sisteminin
təkmilləşdirilməsi

Milli Hesablar
Sistemi

Statistik tədqiqatlar

Statistika sahəsində
beynəlxalq əməkdaşlıq

Statistika:
xronika, informasiya

Bibliografiya:
yeni nəşrlər

Oxucuların rəy
və təklifləri

Statistika:
rəsmi sənədlər

Statistika:
metodoloji təminat
(metodoloji əlavələr)

Statistika:
faktlar və proqnozlar
(statistik əlavələr)

Оглавление

ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Шафа Караева, Лейла Исмаилова

Государственного реестра статистических единиц в Азербайджанской Республике..... 4

Орхан Ахмедов

Уровень и динамика инфляции в Азербайджане на фоне пандемии и глобальных процессов..... 14

Арзу Тагиева

Статистический анализ показателей, характеризующих выбросы парниковых газов в Азербайджане..... 26

Мухаммад Халилов

Экономические инновации в Азербайджане..... 33

МЕТОДОЛОГИЯ

Эльдар Гулиев

Туристический рынок Азербайджана в русле тенденций развития международного туризма..... 39

Рауф Салаев

Роль налогового контроля в предпринимательстве в условиях цифровой экономики..... 49

Галиб Гаджиев

Направления регулирования конкурентоспособных и экспортоориентированных инновационных отраслей агробизнеса..... 61

Мушфига Мамедова, Айгуль Салимова, Рена Мусаева

Из опыта государственной поддержки предпринимателей в системе агробизнеса зарубежных стран в современных экономических условиях..... 73

ПОКАЗАТЕЛИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ ПО ИТОГАМ ЗА ЯНВАРЬ-СЕНТЯБРЬ 2022-го ГОДА

Макроэкономические показатели..... 86

Производство Валового Внутреннего Продукта..... 88

Средства, направленные на основной капитал по финансовым источникам..... 88

Средства, направленные на основной капитал по отраслям экономики..... 89

Структура продуктов оборота розничной торговли..... 90

Кредитные вложения в экономику..... 90

Доходы государственного бюджета..... 90

Расходы государственного бюджета..... 91

Грузооборот в транспортном секторе, млн. тон-км..... 91

Грузооборот в транспортном секторе, млн. пассажиро-км..... 92

Показатели внешней торговли Азербайджана со странами-партнерами..... 92

Экспорт важных видов продукции..... 93

Импорт важных видов продукции..... 94

Список статей в алфавитном порядке, опубликованных в журнале «Вестник статистики» в 2022-ом году..... 95

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA STATİSTİK VAHİDLƏRİN DÖVLƏT REYESTRİNİN APARILMASI VƏ AKTUALLAŞDIRILMASI MƏSƏLƏLƏRİ

Şəfa Qarayeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Statistika işlərinin əlaqələndirilməsi və strateji planlaşdırma
şöbəsinin baş məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: shafa.garayeva@stat.gov.az*

Leyla İsmayılova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Statistika işlərinin əlaqələndirilməsi və strateji planlaşdırma
şöbəsinin baş məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: leyla.ismayilova@stat.gov.az*

Açar sözlər: Statistik vahidlərin dövlət reyestri (SVDR), reyestr, təsnifat, hüquqi şəxs, fiziki şəxs, aktuallaşma, göstərici, statistik vahid, inzibati məlumatlar.

Ключевые слова: Государственный реестр статистических единиц (ГРСЕ), реестр, классификатор, юридическое лицо, физическое лицо, актуализация, показатель, статистическая единица, административные данные.

Keywords: The State register of statistical units (SRSU), register, classification, legal entity, individual entrepreneurs, actualization, indicator, statistical unit, administrative data.

Şəfa Qarayeva, Leyla İsmayılova

**Azərbaycan Respublikasında statistik vahidlərin Dövlət reyestrinin
aparılması və aktuallaşdırılması məsələləri**

Xülasə

Məqalədə Statistik Biznes Reyestr, statistik vahidlərin Dövlət reyestrinin yaradılması, reyestr məlumatlarının formalaşdırılması, reyestrdə məlumatların kodlaşdırılması üçün istifadə edilən təsnifatlar, SVDR-in keçdiyi inkişaf yolu, reyestr göstəricilərinin aktuallaşdırılması prosesi, istifadə edilən məlumat mənbələri, statistikada reyestrlərdən istifadənin üstünlükləri, statistik məlumatların toplanması və emalı prosesində reyestrin rolu, reyestr məlumatlarından istifadə edərək istehsal edilən statistik məlumatlar haqqında məlumat verilmişdir. Reyestr yönümlü statistikanın təşkili və eləcə də statistikada inzibati məlumatlardan istifadə daha operativ və aktual statistik məlumatların istehsalına, iqtisadi səmərəliliyə və respondentlərin məlumat yükünün azaldılmasına zəmin yaradır. Odur ki, SVDR göstəricilərinin genişləndirilməsi, məlumatların aktuallığının təmin edilməsi məqsədilə yeni inzibati mənbələrdən istifadə statistik istehsalın səmərəliliyinin təmin edilməsində ən prioritet məsələlərdən biridir.

Шафа Караева, Лейла Исмаилова

**Государственного реестра статистических единиц в Азербайджанской Республике
вопросы проведения и актуализации**

Резюме

В статье представлена информация о Статистическом Бизнес Регистре, о создании Государственного реестра статистических единиц (ГРСЕ), о формировании данных реестра, о классификациях, используемых для кодирования данных в реестре, о путях развития ГРСЕ, о процессе актуализации показателей реестра, об используемых источниках информации, о преимуществах использования реестров для производства статистики, о сборе статистических данных, а также о роли реестра в процессе обработки статистических данных. Организация

статистики, основанной на данных регистров, а также использование административных данных в статистике обеспечивает основу для производства более оперативной и актуальной статистики, повышает экономическую эффективность и снижает статистическую нагрузку на респондентов. Следовательно, расширение показателей ГРСЕ и использование новых административных источников для обеспечения актуальности данных является одним из главных приоритетов в обеспечении эффективности статистического производства.

Shafa Garayeva, Leyla Ismayilova

The State Register of statistical units in the Republic of Azerbaijan conduct and actualization issues

Summary

The article presents short information about the Statistical Business Register, about the creation of the State register of statistical units (SRSU), about the formation of the register data, about the classifications used to encode data in the register, about the development path of the GRSU, about the process of updating the register indicators, about the sources of information used, on the benefits of using registers in the statistical system, on the collection of statistical data, and on the role of the register in the processing of statistical data. The organization and implementation of register-based statistics, as well as the use of administrative data in statistics, provides a basis for producing more accurate and relevant statistics, enhances economic efficiency and reduces the burden on the respondents. Consequently, expanding the SRSU indicators and using new administrative sources to ensure the relevance of data is one of the main priorities in ensuring the efficiency of statistical production.

Ədəbiyyat

1. Dövlət reyestrinin aparılması qaydaları haqqında təlimat. Bakı - 1999
2. Statistik müşahidələrin keçirilməsi metodologiyasının yeni tələblərinə (müəssisə qruplarının uçotu, maliyyə əlaqələrinin əks olunması və s.) uyğun olaraq statistik registrin aparılması, formalaşdırılması və təkmilləşdirilməsinə dair metodoloji izahatlar. Bakı-2010
3. Statistik vahidlərin Dövlət registrində baş verən dəyişikliklərin tədqiqi konsepsiyası. Bakı-2013
4. İnzibati məlumat mənbələrindən alınan məlumatların statistika məlumatlarının hazırlanması mərhələlərinə, o cümlədən registr və hesabat sisteminə inteqrasiya olunmasına dair tövsiyələr. Bakı-2013
5. "Azərbaycan Respublikasının uçot vahidlərinin Dövlət registrinin yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. 09 sentyabr 1992-ci il
6. "Sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyətinin "bir pəncərə" prinsipi üzrə təşkilinin təmin edilməsi tədbirləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 25 oktyabr 2007-ci il
7. "2018-2025-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 14 fevral 2018-ci il
8. "Mikro, kiçik, orta və iri sahibkarlıq subyektlərinin bölgüsü meyarları"nın təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı. 21 dekabr 2018-ci il
9. Guidlines on Statistical Business Registers (UNECE 2015)
www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2015/ECE_CES_39_WEB.pdf
10. www.onlinelibrary.wiley.com
11. www.unstats.un.org
12. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi aktların vahid elektron bazası:
www.e-qanun.az
13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet səhifəsi:
www.stat.gov.az

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 27.09.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 30.09.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

UOT:

DOI: 10.338.70/2413-6557-2022-8-4-14-25

PANDEMİYA VƏ DÜNYADA BAŞ VERƏN PROSESLƏR FONUNDA AZƏRBAYCANDA İNFLYASIYANIN SƏVİYYƏSİ VƏ DİNAMİKASI

Orxan Əhmədov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin

Qiymət statistikasi şöbəsinin baş məsləhətçisi

AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81

e-poçt: orkhan.ahmadov@stat.gov.az

Açar sözlər: iqtisadi aktivlik, qiymət, tələb, təklif, inflyasiya, istehlak qiymətləri indeksi, istehsalçı qiymətləri indeksi, pandemiya.

Ключевые слова: экономическая активность, цена, спрос, предложение, инфляция, индекс потребительских цен, индекс цен производителей, пандемия.

Keywords: economic activity, price, demand, supply, inflation, consumer price index, producer price index, pandemic.

Orxan Əhmədov

Pandemiya və dünyada baş verən proseslər fonunda Azərbaycanada inflyasiyanın səviyyəsi və dinamikası

Xülasə

Məqalədə 2020-2021-ci illərdə və 2022-ci ilin birinci yarımilində inflyasiyanın yaranmasının səbəbləri, pandemiya və dünyada baş verən gərgin proseslər fonunda ölkədə qiymətlərin ümumi səviyyəsinin artıb-azalması təhlil edilir. Belə ki, 2020-ci ildə karantin rejimilə əlaqədar bir çox ticarət və xidmət sahələrinin fəaliyyətinin müvəqqəti məhdudlaşdırılması və artan iqtisadi qeyri-müəyyənliklər fonunda inflyasiyanın aşağı səviyyəsi, 2021-ci ildə iqtisadi artımın bərpası fonunda inflyasiya təzyiqlərinin güclənməsi, 2022-ci ildə gərgin geosiyasi və geoiqtisadi proseslər nəticəsində inflyasiyanın yüksəlməsi müşahidə olunmuşdur. Məqalədə eyni zamanda, qiymət artımının səbəbləri və Azərbaycanda xarici amillərin təsiri ilə qiymətlərin yüksəlməsinin qarşısının alınması istiqamətində dövlət tərəfindən kompleks tədbirlər həyata keçirilməsi haqqında məlumat verilmişdir.

Орхан Ахмедов

Уровень и динамика инфляции в Азербайджане на фоне пандемии и глобальных процессов

Резюме

В статье анализируются причины инфляции в стране в 2020-2021-х годах и в первой половине 2022-го года, падения и роста общего уровня цен на фоне пандемии и интенсивных мировых процессов. Так, в 2020 году вследствие временного ограничения деятельности в сфере торговли и услуг в связи с карантинным режимом, а также на фоне роста экономической неопределенности был зафиксирован низкий уровень инфляции, в 2021 году на фоне экономического роста усилилось инфляционное давление, а в 2022 году в результате интенсивных геополитических и геоэкономических процессов наблюдается рост уровня инфляции. В статье также предоставлена информация о причинах роста цен и реализации государством комплексных мер по предотвращению роста цен в Азербайджане под воздействием внешних факторов.

Orkhan Ahmadov

The level and dynamics of inflation in Azerbaijan against the background of a pandemics and global processes

Summary

In the article was noted the causes of inflation in 2020-2021 and in the first half of 2022, the pandemic and the increase and decrease of the general level of prices in the country against the background of intense global processes. So that, low inflation in 2020 against the background due to the quarantine regime and growing economic uncertainty, intensification of inflationary pressures against the background of the restoration of economic growth in 2021, in 2022, rising inflation was observed as a result of intense geopolitical and geoeconomic processes. At the same time, in the article, the reasons for price increase and the implementation of comprehensive measures by the state to prevent the rise in prices in Azerbaijan under the influence of external factors were reported.

Ədəbiyyat

1. "Azərbaycanda qiymətlər" statistik məcmuə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2022-ci il.
2. "Qiymətlər və qiymət indeksləri" statistik bülleten. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2020-ci il, dekabr.
3. "Qiymətlər və qiymət indeksləri" statistik bülleten. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2021-ci il, dekabr.
4. "Qiymətlər və qiymət indeksləri" statistik bülleten. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2022-ci il, iyun.
5. "İstehsalçı qiymət indeksləri" statistik bülleten. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2022-ci il, iyun.
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: <http://www.stat.gov.az/>
7. Rusiya Federasiyası Federal Dövlət Statistika Xidmətinin rəsmi internet saytı: https://gks.ru/bgd/free/B09_03/Main.htm
8. Belarusiya Statistika və Təhlil Nazirliyinin rəsmi internet saytı: <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/realny-sector-ekonomiki/tseny/potrebitelskie-tseny/operativnye-dannye/>
9. Qazaxıstan Respublikası Statistika Agentliyinin rəsmi internet saytı: <https://stat.gov.kz/>
10. Qırğızstan Respublikasının Milli Statistika Komitəsinin saytı: <http://stat.kg/en/statistics/ceny-i-tarify/>
11. Gürcüstan Milli Statistika İdarəsinin rəsmi internet saytı: <https://www.geostat.ge/en/ka>
12. Ukrayna Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet saytı: <http://ukrstat.gov.ua/>
13. Moldova Statistika və Sosiologiya Departamentinin rəsmi internet saytı: <https://statistica.gov.md/?lang=en>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 18.07.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 23.07.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

AZƏRBAYCANDA İSTİLİK EFFEKTİ YARADAN QAZLARIN EMİSSİYASINI XARAKTERİZƏ EDƏN GÖSTƏRİCİLƏRİN STATİSTİK TƏHLİLİ

Arzu Tağiyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin
Dayanıqlı inkişaf statistikasına şöbəsinin aparıcı məsləhətçisi,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin doktorantı
AZ1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: arzu.taghiyeva@stat.gov.az*

Açar sözlər: dayanıqlı inkişaf, istilik effekti yaradan qazlar, iqlim dəyişikliyi, karbon qazı, metan, azot bir oksid, F-qazlar, emissiya.

Ключевые слова: устойчивое развитие, парниковые газы, изменение климата, углекислый газ, метан, оксид азота, F-газы, выбросы.

Keywords: sustainable development, greenhouse gases, climate change, carbon dioxide, methane, nitrous oxide, F-gases, emission

Arzu Tağiyeva

Azərbaycanda istilik effekti yaradan qazların emissiyasını xarakterizə edən göstəricilərin statistik təhlili

Xülasə

Məqalədə Karbon qazı (CO₂), Azot bir oksid (N₂O), Metan (CH₄) və F qazlarının yaranma mənbəyi, atmosferdə qalma müddəti və global istilikvermə potensialı barədə məlumat verilmiş, ölkəmizdə atmosfer havasına atılan İEYQ-nin inqredientlər üzrə miqdarının 2018 və 2019-cü illərə dair məlumatları, eləcə də sahələr üzrə İEYQ-nin atılmasının 1990, 1995, 2000, 2005, 2010-2020-ci illər üzrə dinamikası təhlil edilmişdir. Eyni zamanda istilik effektinin artmasında energetika sektorunun payının olduqca yüksək olduğu nəzərə alınaraq bu istiqamətdə qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsinin zəruriliyi vurğulanmışdır.

Арзу Тагиева

Статистический анализ показателей, характеризующих выбросы парниковых газов в Азербайджане

Резюме

В статье представлена информация об источнике углекислого газа (CO₂), закиси азота (N₂O), метана (CH₄) и газов F, время пребывания в атмосфере и потенциале глобального потепления. проанализированы данные о выбросах парниковых газов в атмосферу по ингредиентам в нашей стране за 2018 и 2019 годы, а также динамика выбросов парниковых газов по отраслям за 1990, 1995, 2000, 2005, 2010-2020 годы. При этом, учитывая, что доля энергетики в повышении теплового эффекта достаточно велика, подчеркнута необходимость принятия превентивных мер в этом направлении.

Arzu Taghiyeva

Statistical analysis of indicators characterizing the emission of heat-producing gases in Azerbaijan

Summary

The article provides information about the source of Carbon dioxide (CO₂), Nitrous oxide (N₂O), Methane (CH₄) and F gases, lifetime in the atmosphere and the global warming potential. the data on greenhouse gases emissions into the atmosphere by ingredients in our country for 2018 and 2019 years, as well as the dynamics greenhouse gases emissions by sectors for the years 1990, 1995,

2000, 2005, 2010-2020 were analyzed. At the same time, taking into account that the share of the energy sector in the increase of the heating effect is quite high, the need to take preventive measures in this direction was emphasized.

Ədəbiyyat

1. Deniz Babuş. Küresel ısınma sorununun uluslararası çevre politikası içerisinde irdelenmesi ve Türkiyenin yeri. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2005, 212 səh.
2. <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/?Text=&Goal=13&Target=>
3. Akalın, M., Bağcı, S., Kökçam, Z., 1997. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 3. Taraflar Konferansı Toplantı Raporu. 14 Kasım 1997 tarih ve M-466 sayılı Bakan Oluru.
4. <https://www.epa.gov/ghgemissions/overview-greenhouse-gases>
5. <https://www.ipcc.ch>
6. <https://www.stat.gov.az/source/environment/>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 16.08.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 20.08.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

AZƏRBAYCANDA İQTİSADI İNNOVASIYA

Məhəmməd Xəlilov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi

Cəbrayıl Rayon Statistika İdarəsi aparıcı məsləhətçi

AZ 1022, Bakı şəhəri, S.Vurğun 112

e-poçt:mehemmedx7@gmail.com

Açar söz: innovasiya, iqtisadiyyatda inovasiyaya keçid, inkişaf, kapital, makroiqtisadiyyat.

Ключевые слова: инновации, переход к экономике, развитие, капитал, макроэкономика.

Keywords: innovation, transition to economy, development, capital, macroeconomics.

Məhəmməd Xəlilov

Azərbaycanda iqtisadi innovasiya

Xülasə

Məqalədə Azərbaycan Respublikasında müasir dövrdə iqtisadi innovasiyanın mövcud vəziyyəti təhlil edilmişdir. Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın formalaşmasında əsas məqsəd müasir innovasiyaya əsaslanan iqtisadiyyata keçidin olduğu araşdırılmışdır. Müəyyən illər ərzində ölkədə innovasiyanın stimullaşdırılması üçün müxtəlif elm, təhsil və yaradıcılıq sahəsinə yönəldilən investisiyalar təhlil edilmişdir. Bundan əlavə, milli innovasiya sisteminin inkişaf yolları və inkişaf istiqamətləri qeyd edilmişdir. Azərbaycanda elmi inkişaf etdirilməsi üçün elmə qoyulan investisiyaların illər üzrə dinamikası qeyd edilmişdir.

Мухаммад Халилов

Экономические инновации в Азербайджане

Резюме

В статье анализируется состояние экономических инноваций в Азербайджанской Республике за последние 15 лет. Показано, что основной целью в формировании социально-экономического развития Азербайджанской Республики является переход к экономике, основанной на современных инновациях. Инвестиции в различные области науки, образования и творчества проанализированы в динамике за ряд лет. Кроме того, были изучены и проанализированы пути развития национальной инновационной системы, отмечены направления их развития. Показана динамика инвестиций в науку по годам.

Muhammad Khalilov

Economic innovation in Azerbaijan

Summary

The article analyzes the current state of Economic Innovation in the modern period in the Republic of Azerbaijan. The main purpose of the formation of socio-economic development in the Republic of Azerbaijan is the transition to a modern innovation-based economy. Over certain years, investments in various fields of Science, Education and creativity were analyzed to stimulate innovation in the country. In addition, the ways and directions of development of the national innovation system are outlined. The dynamics of investments in science for the development of Science in Azerbaijan over the years was noted.

Ədəbiyyat

1. iqt.e.n., dos, Hüseynova Arzu Qoğru qızı Azərbaycanca İnovasiya potensialının təhlili. Bakı: Elm və təhsil, 2013, 385 s.
2. "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 dekabr 2012-ci il tarixli Fərmanı.
3. Azərbaycanın Statistika Göstəriciləri 2022. Bakı, 2022
4. www.e-qanun.az
5. <http://www.stat.gov.az>
6. https://www.elibrary.az/docs/jurnal/jrn2016_957.htm
7. Mahir Abbaszadə, İqtisadiyyat İnstitutu, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Bakı, Azərbaycan
8. <https://unec.edu.az/application/uploads/2015/11/nnovasiya-marketingi-az-m-h.docx>
9. Hüseynova a.d. elm və innovasiya fəaliyyəti: ölçmə və qiymətləndirmə, Bakı: TUNA, 2020, 374 s.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 17.06.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 21.06.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

UOT: 005.027.21

DOI: 10.338.70/2413-6557-2022-8-4-39-48

ТУРИСТИЧЕСКИЙ РЫНОК АЗЕРБАЙДЖАНА В РУСЛЕ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ТУРИЗМА

Эльдар Гулиев

Азербайджанский Государственный Экономический Университет (UNEC),

Русская экономическая школа,

доцент кафедры «Экономика», доктор философии по экономике

A3 1134, город Баку, улица Асифа Магerrамова 68, блок 1, кв.6

e-почта: eldargeorgia1948@mail.ru

Açar sözlər: turizm, turizm sənayesi, beynəlxalq turizm, turizm marketinqi, turizm bazarı, gəlirlər, xidmətlər.

Ключевые слова: туризм, индустрия туризма, международный туризм, туристический маркетинг, туристический рынок, доходы, услуги.

Keywords: tourism, tourism industry, international tourism, tourism marketing, tourism market, income, services.

Eldar Quliyev

Azərbaycanın turizm bazarı beynəlxalq turizmin inkişafı meyllərinin axarında

Xülasə

Məqalədə göstərilir ki, bir çox ölkələr turizmi hər bir ölkənin, regionların və ev təsərrüfatlarının büdcəsinə pul resursları gətirən iqtisadiyyatın bir sektoru hesab edirlər. Müasir dövrdə turizm iqtisadiyyatın qeyri-maddi sahəsinin ən sürətlə inkişaf edən perspektivli sahələrindən biridir.

İkinci Qarabağ müharibəsi qələbə ilə başa çatdıqdan sonra Azərbaycan Respublikasında turizmin inkişafı xüsusi siyasi və iqtisadi məzmun kəsb edir.

Məqalədə həm Azərbaycan Respublikasında, həm də dünyanın digər ölkələrində COVID-19 pandemiyasından sonra turizmin keçmiş, hazırkı vəziyyəti və inkişaf perspektivləri tənqidi şəkildə dəyərləndirilir.

Təkcə Azərbaycan Respublikasında deyil, dünyanın digər ölkələrində də turizm bazarının inkişafı turizm marketinqinin şərtlərinin və prinsiplərinin bacarıqla tətbiqini tələb edir.

Эльдар Гулиев

Туристический рынок Азербайджана в русле тенденций развития международного туризма

Резюме

В статье говорится о том, что многие страны рассматривают туризм как сектор экономики, пополняющий бюджет страны, регионов и домашних хозяйств денежными ресурсами. В современное время туризм выступает в качестве одной из самых стремительно развивающихся перспективных отраслей нематериальной сферы экономики.

После победоносного завершения второй Карабахской войны, развитие туризма в Азербайджанской Республике приобретает особое политическое и экономическое значение.

В статье дается критическая оценка прошлого, нынешнего состояния и перспектив развития туризма после пандемии COVID-19, как в Азербайджанской Республике, так и в других странах мира.

Развитие туристического рынка не только Азербайджанской Республики, но и других стран мира требует грамотного применения условий и принципов туристического маркетинга.

Eldar Quliyev
**The tourism market of Azerbaijan in line with the trends in the development
of international tourism**

Summary

The article says that many countries consider tourism as a certain sector of the economy that replenishes the budget of each country, regions and households with monetary resources. In modern times, tourism is one of the most rapidly developing promising sectors of the non-material sphere of the economy.

After the victorious end of the second Karabakh war, the development of tourism in the Republic of Azerbaijan acquires a special political and economic content.

The article provides a critical assessment of the past, current state and prospects for the development of tourism after the COVID-19 pandemic, both in the Republic of Azerbaijan and in other countries of the world.

The development of the tourism market not only in the Republic of Azerbaijan, but also in other countries of the world requires the competent application of the conditions and principles of tourism marketing.

Литература

1. Əlirzayev. Ə.Q. "Turizmin iqtisadiyyatı və idarə edilməsi"- Bakı-2010. İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı. 384 s.
2. Turizmin əsasları: dərslik / müəllif kollektivi; dosent V.Ə.Bilalov B. və dosent. Ç.G.Gülaliyev-in redaktəsilə. Bakı, " QHT Nəşriyyatı", 2015.496 s.
3. Беляев В.И. Маркетинг: основы теории и практики: учебник / В.И. Беляев. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2010. 680 с.
4. Вавилова, Е.В. Основы международного туризма / Е.В.Вавилова. - Москва: Гардарики, 2005. - 157 с.
5. Котлер Ф. «Основы маркетинга», 4-е европейское издание, изд.дом «Вильямс», 2009, 723с.
6. Кревенс, Дэвид, В. Стратегический маркетинг, 6-е издание.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2008. -512 с.
7. Сенин, В.С. Организация международного туризма: учебник для высших учебных заведений / В. С. Сенин. - Москва: Финансы и статистика, 2005. - 397 с.
8. Туризм как вид деятельности / И.В.Зорин и др.. - Москва: Финансы и статистика, 2005. - 286 с.
9. Экономика и управление туристской деятельностью : учебное пособие в 2-х частях. Ч. 1 / под общ. ред. Г.А. Карповой, Л.В. Хоревой. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2011. – 268 с
10. https://www.researchgate.net/publication/329589314_Sostovanie_i_proгноzy_razvitiya_mezhdunarodnogo_turizma
11. <https://www.atorus.ru/news/press-centre/new/47175.html>
12. <https://news.un.org/ru/story/2021/06/1405562>
13. <https://blog.ringostat.com/ru/swot-analiz-chto-eto-takoe-gde-ego-ispolzuyut-primery/>
14. <http://www.tourism.az>
15. [https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_\(%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9_%D1%80%D1%8B%D0%BD%D0%BE%D0%BA\)](https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC_(%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9_%D1%80%D1%8B%D0%BD%D0%BE%D0%BA))
16. https://studref.com/643250/turizm/pokazateli_turistskoy_aktivnosti_dohodov_rashodov
17. <https://toolslux.ru/special-cases/strany-lidery-po-pribyli-ot-turizma-mezhdunarodnyi-turizm-kak-sfera/>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 04.10.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 08.10.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

РОЛЬ НАЛОГОВОГО КОНТРОЛЯ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Рауф Салаев

Азербайджанский Государственный Экономический Университет

Кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономика»

AZ 1072, город Баку, улица Гасана Алиева 135

e-почта: salayev@unec.edu.az

Açar sözlər: vergilər, vergi nəzarəti, vergi orqanı, vergi ödəyicisi, Vergi Məcəlləsi, dövlət büdcəsi, rəqəmsal iqtisadiyyat, sahibkarlıq.

Ключевые слова: налоги, налоговый контроль, налоговый орган, налогоплательщик, Налоговый Кодекс, государственный бюджет, цифровая экономика, предпринимательство.

Keywords: taxes, tax control, tax authority, taxpayer, Tax Code, state budget, digital economy, entrepreneurship.

Rauf Salayev

Рəqəmsal iqtisadiyyatda sahibkarlıqda vergi nəzarətinin rolu

Xülasə

Məqalədə qeyd olunur ki, bu gün rəqəmsal iqtisadiyyatda biznesdə vergi nəzarətinin səmərəliliyini artırmaq üçün vergi sistemində nəzarətin keyfiyyətini və səmərəliliyini artıran yeni informasiya texnologiyalarının (İT) tətbiqi mümkün olur.

Vergi orqanları tərəfindən formalaşmış rəqəmsal mühit şəraitində müasir İT alətlərinin tətbiqi vergi ödəyiciləri tərəfindən Azərbaycanın vergi qanunvericiliyinə əməl etməməsi risklərinin minimuma endirilməsinə, vergi nəzarətinin maksimal səmərəliliyinin artırılmasına gətirib çıxara bilər.

Məqalədə qeyd edilir ki, Azərbaycanın vergi sisteminin inkişafı dövründə vergi qanunvericiliyinə əməl olunmasına vergi nəzarətinin həyata keçirilməsi üzrə vergi xidmətinin elektron xidmətlərində keyfiyyət dəyişiklikləri müşahidə olunur.

Göstərilir ki, rəqəmsal vergi nəzarəti alətlərindən istifadə sahibkarlıq subyektlərinin inzibati yükünü azaltmağa, habelə Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsinə vergi və digər daxilolmaların sabit artım tempini saxlamağa imkan verir.

Рауф Салаев

Роль налогового контроля в предпринимательстве в условиях цифровой экономики

Резюме

В статье указывается, что сегодня для повышения эффективности налогового контроля в предпринимательстве в условиях цифровой экономики появляется возможность внедрения в налоговой системе новых информационных технологий (ИТ), что повышает качество и эффективность контроля.

Реализация налоговыми органами современных ИТ-инструментов в условиях сформированной цифровой среды способна привести к минимизации рисков несоблюдения налогоплательщиками налогового законодательства Азербайджана и максимизировать эффективность налогового контроля.

В статье отмечается, что в ходе развития налоговой системы Азербайджана наблюдаются качественные изменения в электронных услугах налоговой службы по осуществлению налогового контроля за соблюдением налогового законодательства.

Указывается, что применение цифровых инструментов налогового контроля позволяет снижать административную нагрузку на предпринимательство, а также сохранять устойчивые

темпы роста поступлений налоговых и иных доходов в государственный бюджет Азербайджанской Республики.

Rauf Salayev

The role of tax control in entrepreneurship in the digital economy

Summary

The article points out that today, in order to improve the efficiency of tax control in business in the digital economy, it becomes possible to introduce new information technologies (IT) in the tax system, which improves the quality and efficiency of control.

The implementation of modern IT tools by the tax authorities in the conditions of the formed digital environment can lead to minimization of the risks of non-compliance by taxpayers with the tax legislation of Azerbaijan, to maximize the effectiveness of tax control.

The article notes that in the course of the development of the tax system of Azerbaijan, qualitative changes are observed in the electronic services of the tax service for the implementation of tax control over compliance with tax laws.

It is indicated that the use of digital tax control tools can reduce the administrative burden on entrepreneurship, as well as maintain a steady growth rate of tax and other revenues to the state budget of the Republic of Azerbaijan.

Литература

1. Налоговый Кодекс Азербайджанской Республики, 2022
2. Садыгов М.М., Магерамов Р.Б., Салаев Р.А., Мамедова Г.М., Мамедзаде Н.Р. «Налоги и налогообложение в Азербайджане». Второе издание. Издательство «ММ-С». Учебник. Баку, 2020, 460 стр.
3. Салаев Р.А. «Прогнозирование налоговых поступлений в налоговой системе, их преимущество и недостатки в условиях цифровой экономики». Statistika Xəbərləri elmi-praktik jurnal. Jurnal İSSN 2413-6567 nömrəsilə Beynəlxalq Standart Seriya Nömrəsi üzrə Beynəlxalq Mərkəzində qeydiyyatda alınmışdır. “Promoline Advertising” MMC mətbəəsində çap olunmuşdur. Bakı, 3/2021. – 56-67 s.
4. <https://www.taxes.gov.az/ru/page/umumi-melumat>
5. <https://scienceforum.ru/2017/article/2017039592>
6. vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vital:10979
7. <https://www.taxes.gov.az/ru/page/mikro-kicik-orta-ve-iri-sahibkarliq-subyektlerinin-bolgusu-meyarlarinin-tesdiq-edilmesi>
8. <http://interfax.az/view/857250>

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 15.05.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 21.05.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

RƏQABƏTQABİLİYYƏTLİ VƏ İXRAC YÖNÜMLÜ İNNOVATİV AQRQBİZNES SAHƏLƏRİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİ İSTİQAMƏTLƏRİ

Qalib Hacıyev

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC-in)
«Nəzəri və praktiki iqtisadiyyat» kafedrasının dosenti, i.ü.f.d.
Bakı, İstiqlaliyyət küç.6, AZ 1001, Azərbaycan
e-poçt: galib.haciyev@gmail.com*

Açar sözlər: rəqabətqabiliyyətli, ixrac yönümlü, dövlət, innovativ, aqrobiznes, tənzimlənmə.

Ключевые слова: конкурентоспособный, экспортоориентированный, государственный, инновационный, агробизнес, регулирование.

Keywords: competitive, export-oriented, government, innovative, agribusiness, regulation.

Qalib Hacıyev

Rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü innovativ aqrobiznes sahələrinin tənzimlənməsi istiqamətləri

Xülasə

Məqalədə mövcud iqtisadi münasibətlər şəraitində milli iqtisadiyyatın inkişaf xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü innovativ aqrobiznes sahələrinin tənzimlənməsinin əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilərək təkliflər hazırlanmışdır. Ölkəmiz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra aqrobiznes sahələrində xarici-iqtisadi fəaliyyətini genişləndirmək məqsədilə hüquqi bazanın formalaşmasına ehtiyacın yarandığı məqalədə göstərilmişdir. Bu baxımdan məqalədə indiyədək həyata keçirilən uğurlu iqtisadi siyasət nəticəsində xarici-iqtisadi fəaliyyətin yaxşılaşdırılmasına dair xeyli işlərin görüldüyü qeyd olunur. Məqalədə tədqiqatın nəticəsi kimi rəqabətqabiliyyətli və ixrac yönümlü innovativ aqrobiznes sahələrinin tənzimlənməsinin əsas istiqamətlərinin müəyyən olunmasına dair təkliflər hazırlanmışdır.

Галиб Гаджиев

Направления регулирования конкурентоспособных и экспортоориентированных инновационных отраслей агробизнеса

Резюме

В статье определены основные направления регулирования конкурентоспособного и экспортоориентированного инновационного агробизнеса с учетом особенностей развития национальной экономики в современных экономических отношениях и подготовлены предложения. В статье говорится о том, что после восстановления нашей страной независимости возникла необходимость формирования правовой базы для расширения внешнеэкономической деятельности в сфере агробизнеса. В связи с этим, в статье отмечается, что в результате успешной экономической политики, многое было сделано для улучшения внешнеэкономической деятельности. В результате исследования внесены предложения по выявлению основных направлений регулирования конкурентоспособных и экспортоориентированных инновационных направлений агробизнеса.

Galib Hajiyev

Directions of regulation of competitive and export-oriented innovative Agribusiness Areas

Summary

The article identifies the main directions of regulation of competitive and export-oriented innovative agribusinesses, taking into account the development features of the national economy in the current economic relations, and prepares proposals. The article states that after the independence of our country, there is a need to form a legal framework in order to expand foreign economic activity in the field of agribusiness. In this regard, the article notes that as a result of successful economic policies pursued since the early days of independence, much has been done to improve

foreign economic activity. As a result of the research, proposals have been made to identify the main directions of regulation of competitive and export-oriented innovative agribusiness areas as a result of the research.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, V.H. Aqrar sahədə iqtisadi tənzimləmənin aktual problemləri / V.H.Abbasov. -Bakı: MBM, - 2012. -424 s.
2. «Aqrar sahədə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik toplusu, 2019, № 1
3. Aqrobiznes və ərzaq təhlükəsizliyi / İ.Ş.Qarayevin redaktəsi ilə. -Bakı: İqtisad Universiteti, -2015. -366 s.
4. «Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər» haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı
5. Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş)
6. «Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. «Azərbaycan» qəz. Bakı, 2003, 25 noyabr.
7. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli fərmanı ilə təsdiq edilmiş)
8. Azərbaycan Respublikasının Torpaq Qanunvericiliyi (tərtibatçı və nəşrə məsul Şahbaz Xuduoğlu). Bakı: Qanun, -2008. -840 s.
9. Azərbaycan Respublikası regionlarının (2009-2013-ci illər) sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı. «Respublika» qəz., Bakı, 2009, 16 aprel
10. Azərbaycan Respublikası regionlarının 2014-2018-ci illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı. «Respublika» qəz. Bakı: 2014, 27 fevral.
11. «Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı». «Respublika» qəz., Bakı: 2019, 29 yanvar
12. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər). «Mülkiyyət» qəz. Bakı, 2004, 14 fevral.
13. Hacıyev, Q.B. Aqrar sahədə xarici-iqtisadi əlaqələrin dövlət tənzimlənməsi // AzETKTİ və Tİ-da «Aqrar islahatlar 10 ildə» mövzunda keçirilmiş respublika elmi-praktik konfransın materialları, - Bakı: AzETKTİ və Tİ-nun mətbəəsi, -2005, -s. 387-395.
14. Hacıyev, Q.B. Koronavirus pandemiyası şəraitində ölkəmizin aqrobiznes sistemində maliyyə mexanizminin rəqabətədavamlılığın formalaşmasına təsiri istiqamətləri / Q.B.Hacıyev, A.A.Səlimova, R.A.Musayeva // «Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı» jurnalı, -Bakı: -2020. №2 (32), -s. 119-129.
15. Hüseyinov, T.H. Azərbaycanın milli iqtisadi inkişaf modeli: nəzəriyyə və praktika / T.H.Hüseyinov. -B.: Elm, -2015. -466 s.
16. Xəlilov, H.A. Milli ərzaq təhlükəsizliyi: bazar transformasiyaları və iqtisadi qloballaşma amilləri / H.A.Xəlilov. -Bakı: Adiloğlu, -2001. -176 s.
17. İbrahimov, E.R. İlham Əliyev və müasir aqrar siyasət / E.R.İbrahimov. -Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, -2013. -936 s.
18. 2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı. «İqtisadiyyat» qəz. Bakı, 2008, 28 avqust-3 sentyabr və 4-10 sentyabr.
19. Quliyev, E.A. Aqrar iqtisadiyyat / E.A.Quliyev -Bakı: Elm, - 2015. -320 s.
20. Quliyev, E.A. Etibarlı ərzaq təminatı sistemi: kooperasiya və inteqrasiya problemləri / E.A.Quliyev. -Bakı: Elm, -2013. -308 s.
21. Məmmədova, M.Ə. Aqrar sahədə xarici-iqtisadi əlaqələrin dövlət tənzimlənməsi: / iqtisad elmləri üzrə fəlsəfə doktoru..dis. / -Bakı, 2010. -161 s.

22. Muradov, Ə.C. Azərbaycanın iqtisadi inkişafının Heydər Əliyev strategiyası: monoqrafiya / Ə.C.Muradov, M.A.Əhmədov, Ə.Q.Əlirzayev [və b.]. - Bakı: Şərq-Qərb, -2019. -328 s.
  23. Salahov, S.V. Aqrar sahənin dövlət tənzimlənməsi problemləri / S.V.Salahov. - Bakı: Nurlar, - 2004. -504s.
  24. Гаджиев, Г.Б. Регулирование бизнеса зерноводства и направления его развития / Г.Б.Гаджиев // Глобальный научный потенциал, - Санкт-Петербург: -2015. №3(45), - с. 110-113.
  25. Гаджиев, Г.Б. Современное состояние экспорта в системе агробизнеса и направления регулирования внешнеэкономической деятельности / Г.Б.Гаджиев // Наука и бизнес: пути развития, - Москва: - 2014. №8(38), с.146-148.
  26. Кулиев, А.А. Регулирование бизнес производства и продажи продуктов в аграрном секторе/ А.А.Кулиев, Г.Б.Гаджиев // Science and Education Studies, - 2016, № 1 (17), - Stanford University Press, - p.105-114.
  27. Савицкая, Г.В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия. 7-е изд., перераб. и доп. / Г.В.Савицкая. - М.: ИНФРА-М, - 2017. - 608 с.
  28. Aliyev, E. Evaluation security in the Region Within the Framework of the FAO UN Cooperation Program Using the Fuzzy Interence / E.Aliyev, T.Kerimova, G.Hajiyev // 13th International Conference on Theory and Application of Fuzzy Systems Soft Computing-ICAFS-2018. - pp.609-618.
  29. Clark, J.K. A contemporary concept of the value (s)-added food and agriculture sector and rural development / Jill K. Clark, Becca B.R. Jablonski, Shoshanah Inwood [et al.] // Community Development, - 2021. Vol. 52. Issue 2, - p. 186-204.
  30. Hajiyev, G.B. On regulation directions of export in agrobusiness system / 55th International Scientific Conference on Economic and Social Development Baku, - 18-19 June 2020, - Vol. 4/4, - pp. 12-20.
  31. Hajiyev, G.B., Salimova, A.A. On directions for improving the efficiency of the financial mechanism in the context of supporting competitiveness in the agribusiness system / 55th International Scientific Conference on Economic and Social Development Baku, - 18-19 June 2020, - Vol. 2/4, - pp. 202-209
  32. Ioris, A.A.R. The politics of agribusiness and the business of sustainability / Antonio A.R. Ioris // Sustainability, - 2018. Vol. 10. Issue 5.
  33. Kirwan, B.E. US farm dynamics and the distribution of US agricultural subsidies / Barrett E. Kirwan // Applied Economics Letters, - 2017. Vol. 24. Issue 3, - p. 207-209.
  34. Lusk, J. Economic impacts of covid-19 on food and agricultural markets / Jayson Lusk // CAST Commentary Council for Agricultural Science and Technology, - 2020, - p. 1-44.
  35. Neves, M.F. Food and agribusiness in 2030: a roadmap / M.F. Neves, A. Gray, F.R. Valerio [et al.] // Food and agribusiness in, - 2020, - 126 p.
  36. Rzayev, R. Assessment the Attractiveness of Countries for Investment by Expert Knowledge Compilation / R.Rzayev, S.Aliyeva, G.Hajiyev [et al.] // Assessment the Attractiveness of Countries for Investment. – 2020, - pp. 331–339.
  37. Trejo-Pech, C.O. Mergers and acquisitions in the US agribusiness sector, 1990-2017. / Carlos O. Trejo-Pech, Michael Gunderson, Dayton Lambert // Agribusiness: An International Journal, - 2021. Vol. 37. Issue 4, - p. 713-730.
  38. www.az.stat.org
  39. www.e-qanun.az
  40. www.president.az
  41. Zheng, Y. The 21st century agribusiness in China: E-commerce, consumer preference, and competition / Yuqing Zheng, Songqing Jin, Jian Zhang // Agribusiness: An International Journal, - 2018. Vol. 35. Issue 1.
- Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 18.09.2022
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 22.09.2022
Çap üçün qəbul olunmuşdur: 22.11.2022

UOT: 338.43.02

DOI: 10.338.70/2413-6557-2022-8-4-73-85

MÜASİR İQTİSADI ŞƏRAİTDƏ XARİCİ ÖLKƏLƏRİN AQRQBİZNES SİSTEMİNDƏ SAHİBKARLARA DÖVLƏT DƏSTƏYİ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Müşfiqə Məmmədova

*Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzinin baş mütəxəssisi, i.ü.f.d, dosent
AZ 1010, Bakı şəhəri, Nizami küç. 92
e-poçt: mushfiqa38@gmail.com*

Aygül Səlimova

*Aqrar Tədqiqatlar Mərkəzinin doktorantı
AZ 1010, Bakı şəhəri, Nizami küç. 92
e-poçt: vipaygul76089@gmail.com*

Rəna Musayeva

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin (UNEC)
«İqtisadiyyatın tənzimlənməsi» kafedrasının müəllimi
AZ1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küç.6
e-poçt: musayevarena59@gmail.com*

Açar sözlər: sahibkar, aqrobiznes sistemi, Aİ (Avropa İttifaqı), dövlət dəstəyi, xarici investisiya.

Ключевые слова: предприниматель, система агробизнеса, ЕС (Европейский Союз) государственная поддержка, иностранные инвестиции.

Keywords: entrepreneur, agribusiness system, EU, state support, foreign investment.

Müşfiqə Məmmədova, Aygül Səlimova, Rəna Musayeva

Müasir iqtisadi şəraitdə xarici ölkələrin aqrobiznes sistemində sahibkarlara dövlət dəstəyi təcrübəsindən

Xülasə

Məqalədə müasir iqtisadi şəraitdə xarici ölkələrin aqrobiznes sistemində sahibkarlara dövlət dəstəyi vəziyyəti araşdırılmış və real problemlərin həlli yolları dəqiqləşdirilmişdir. Məqalənin işlənilməsi hazırlanmasında məntiqi ümumiləşdirmə, sistemli yanaşma, analiz və sintez metodlarından istifadə edilmişdir. Məqalədə qeyd olunur ki, əksər ölkələrin təcrübəsinə əsasən Azərbaycanın aqrar siyasəti dövlətin maksimum səviyyədə ərzaq məhsulları ilə zəmanətlə təmin olunmasına, ifrat istehsalın qarşısını almağa, daxili bazarı dəstəkləməyə, yerli sahibkarların beynəlxalq əmək bölgüsündə rəqabətqabiliyyətliliyini təmin etməyə və sair yönəli bilər. Məqalədə xarici ölkələrin aqrobiznes sistemində məhsulların qiymət siyasəti dəyərləndirilmiş, dövlət dəstəyi üçün sahibkarlara qiymət və gəlir dəstəyinə dair dövlət proqramlarının vəziyyəti öyrənilmişdir. Nəticədə, kənd təsərrüfatı sahəsində fəaliyyət göstərən sahibkarlara dövlətin kömək siyasətinin əsas istiqamətləri müəyyənləşdirilmişdir.

Мушфига Мамедова, Айгуль Салимова, Рена Мусаева

Из опыта государственной поддержки предпринимателей в системе агробизнеса зарубежных стран в современных экономических условиях

Резюме

В статье рассматривается состояние государственной поддержки предпринимателей в системе АПК зарубежных стран в современных экономических условиях и уточняются пути решения реальных проблем. При написании статьи использовались логическое обобщение,

системный подход, методы анализа и синтеза. С учетом опыта большинства стран, аграрная политика Азербайджана направлена на обеспечение максимального уровня продовольственной безопасности, поддержание стабильной экономической ситуации в системе АПК, обеспечение рентабельности производства что позволит привлечь инвестиции, предотвратить перепроизводство и поддержать внутренний рынок, обеспечить конкурентоспособность местных предпринимателей в международном разделении труда и т.д. В статье оценивается политика ценообразования продукции в системе АПК зарубежных стран, изучено состояние государственных программ поддержки цен и доходов предпринимателей. В результате, были определены основные направления государственной политики помощи сельскохозяйственным предпринимателям.

Mushfiga Mammadova, Aygul Salimova, Rena Musayeva

From the experience of state support for entrepreneurs in the agribusiness system of foreign countries in modern economic conditions

Summary

The article examines the state of state support for entrepreneurs in the agribusiness system of foreign countries in modern economic conditions and outlines ways to solve real problems. Logical generalization, systematic approach, analysis and synthesis methods were used in the development of the article. It is noted in the article that according to the experience of most countries, Azerbaijan's Agrarian Policy can be aimed at providing the state with maximum guarantees of food products, preventing extreme production, supporting the domestic market, ensuring the competitiveness of local entrepreneurs in the international division of Labor and so on. The article assessed the pricing policy of products in the agribusiness system of foreign countries, studied the state of state programs on pricing and income support for entrepreneurs for state support. As a result, the main directions of the state's policy of assistance to entrepreneurs operating in the agricultural sector were determined.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanın iqtisadi inkişafının Heydər Əliyev strategiyası: monoqrafiya / Ə.C.Muradov, M.A.Əhmədov, Ə.Q.Əlirzayev [və b.]. - Bakı: Şərq-Qərb, - 2019. - 328 s.
2. Hacıyev, Q.B. Koronavirus pandemiyası şəraitində ölkəmizin aqrobiznes sistemində maliyyə mexanizminin rəqabətə davamlılığın formalaşmasına təsiri istiqamətləri / Q.B.Hacıyev, A.A.Səlimova, R.A.Musayeva // «Kənd təsərrüfatının iqtisadiyyatı» jurnalı, - Bakı: - 2020. №2 (32), - s. 119-129.
3. Qarayev, İ.Ş. Ərzaq təminatının yaxşılaşdırılmasında istehsal satış biznesinin tənzimlənməsi / İ.Ş.Qarayev, Q.B.Hacıyev // AzETKTİ və Tİ-nun elmi əsərləri, - Bakı: «Şərq-Qərb» ASC - 2014. - 4 hissəli. I h., - s. 5-12.
4. Quliyev, E.A. Aqrar iqtisadiyyat / E.A.Quliyev - Bakı: Elm, - 2015. - 320 s.
5. Qurbanov, P.Ə. Azərbaycan Respublikasında aqrolizinqin formalaşması istiqamətləri / P.Ə.Qurbanov - Bakı: Ulu, - 2019, - 422 s.
6. Məmmədova, M.Ə. Aqrar sahədə xarici-iqtisadi əlaqələrin dövlət tənzimlənməsi: / iqtisad elmləri üzrə fəlsəfə doktoru....dis. / - Bakı, 2010. - 161 s.
7. Məmmədova, M.Ə. Regionlarda aqrobiznesin inkişaf istiqamətləri / AzETKTİ və Tİ-da keçirilmiş «Aqrobiznesin inkişaf problemləri» mövzusunda respublika elmi-praktik konfransının materialları, - Bakı: Nurlar, - 2007, - s.121-123.
8. Арустамов, Э.А. Основы бизнеса / 4-изд./ Э.А.Арустамов - М.: Дашков и К°, - 2019, - 230 с.
9. Гаджиев, Г.Б. Направления развития экономических отношений в зарубежных странах и организации бизнеса в Азербайджане / Г.Б.Гаджиев // Экономика и предпринимательство, - Москва: - 2017, №6(83), - с. 618-620.

10. Гаджиев, Г.Б. Регулирование бизнеса зерноводства и направления его развития / Г.Б.Гаджиев // Глобальный научный потенциал, - Санкт-Петербург: - 2015. №3(45), - с. 110-113.
11. Гаджиев, Г.Б. Современные проблемы и механизмы развития бизнеса в Азербайджанской Республике / Г.Б.Гаджиев // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал [Электронный ресурс] - Москва, 2017, Режим доступа: <http://eee-region.ru/article/5029/>
12. Терентьева, М.А. Зарубежный опыт развития малого предпринимательства / М.А.Терентьева // Матрица Научного познания, - 2019. №1, - с. 62-68.
13. Зиятдинов, Ф.С. Ресурсный потенциал агропромышленного ком-плекса; анализ, оценка и эффективность использования / Ф.С.Зиятдинов - Казань: КФЭИ, - 2015. - 250 с.
14. Капустина, Н.Е. Теория и практика маркетинга в США / Н.Е.Капустина - М.: Экономика, - 2015. - 159 с.
15. Клюкин, Б.Д. Государственное регулирование агропромышленного производства / Б.Д.Клюкин - М.: Юристъ, - 2017. - 357 с.
16. Колесников, А.В. Эффективность государственной поддержки и регулирования сельского хозяйства / А.В.Колесников - М.: Майский, - 2017. - 207 с.
17. Кузьмин, И.И. Экономическая поддержка сельского хозяйства в развитых странах / И.И.Кузьмин // Аграрная наука, - 2002. №4, - с.31.
18. Кулиев, А.А. Регулирование бизнес производства и продажи продуктов в аграрном секторе/ А.А.Кулиев, Г.Б.Гаджиев // Science and Education Studies, - 2016, № 1 (17), - Stanford University Press, - p.105-114.
19. Маркетинг в агропромышленном комплексе / под ред. Н.В.Сурковой - Москва: Юрайт, - 2020. - 314 с.
20. Михалев, С.В. Основы организации агробизнеса / С.В.Михалев, Р.И.Галиева - Иркутск: 2015. - 189 с.
21. Овчинников, О.Г. Государственное регулирование аграрного сектора США / О.Г.Овчинников - М.: ООО «ДеЛи» - 2009. - 663 с.
22. Организация агробизнеса / Н.В.Банникова, Т.Н.Костюченко, Н.Ю.Ермакова [и др.] - Ставрополь: Ставропольский государственный аграрный университет, - 2017. - 111 с.
23. Организация агробизнеса / Сост. М.Ю.Руднев. - Саратов: ФГБОУ ВО «Саратовский ГАУ», - 2017. - 77 с.
24. Пименов, Н.А. Управление финансовыми рисками в системе экономической безопасности / Н.А.Пименов. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юрайт, - 2019. - 326 с.
25. Радугин, Н.П. Аграрная экономика: проблемы обновления / Н.П.Радугин. - М.: Финансы и статистика, - 2015. - 240 с.
26. Светлов, Н.М. О неоднородности эффектов господдержки сельского хозяйства / Н.М.Светлов, Р.Г.Янбых, Д.А.Логинова // Вопросы экономики, - 2019. №4, - с. 59-73.
27. Турчаева, И.Н. Страхование в АПК / И.Н.Турчаева. - М.: Юрайт, - 2019. - 229 с.
28. Чарыкова, О.Г. Инфраструктура агропродовольственного рынка: теория, анализ, концепция / О.Г.Чарыкова [и др.] – Воронеж: Место издания Воронеж – 2019. - 141 с.
29. Aliyev, E. Evaluation security in the Region Within the Framework of the FAO UN Cooperation Program Using the Fuzzy Interece / E.Aliyev, T.Kerimova, G.Hajiyev // 13th International Conference on Theory and Application of Fuzzy Systems Soft Computing-ICAFS-2018. - pp.609-618.
30. Binita, K.C. Multi-hazard climate risk projections for the United States / K.C.Binita, J.M.Shepherd, Anthony W.King [et al.] // Natural Hazards, - 2021. - Vol. 105. Issue 2, - p. 1963-1976.
31. Dash, S. Insurance market penetration and economic growth in Eurozone countries: Time series evidence causality / S.Dash, R.P.Pradhan, R.P.Maradana [et al.] // Future Business Journal, - 2018. № 4, - p. 50-67.
32. Humbatova, S.Ī. External financing of Azerbaijan’s agriculture / S.Ī.Humbatova, N.G.Hajiyev // Bulgarian Journal of Agricultural Science, - 2016. №22, - pp. 875-892.

33. Jiang, S.J. Asymmetric adjustment of insurance profits: evidence from the U.S. non-life insurance markets / S.J.Jiang, F.Xiang, N.Zhang // Economic Research-Ekonomska Istraživanja, - 2019. Vol. 32, № 1, - p. 2780-2797.
34. Kontsevaya, S. Development of Agricultural Insurance in the Russian Federation / S.Kontsevaya, G.Kontsevov, L.Adamaytis // Hradec Economic Days: 17th international scientific conference on Hradec Economic Days, Hradec Králové, Czech Republic. - 5-6 February, - 2019, - Vol. 9, №1, - pp. 415-421.
35. Marano, P. Insurance regulation in the European Union: Solvency II and beyond / Pierpaolo Marano, Michele Siri. - Springer International Publishing, - 2017.
36. Musayeva, R.A. World experience of state support for entrepreneurs in the agribusiness system / Rena Aydin Musayeva, Mushfiga Ajdar Mammadova, Aygul Aydin Salimova /// 70th International Scientific Conference on Economic and Social Development Baku, 25-26 June 2021, Book of Proceedings, pp. 573-580.
37. Rzayev, R. Assessment the Attractiveness of Countries for Investment by Expert Knowledge Compilation / R.Rzayev, S.Aliyeva, G.Hajiyev [et al.] // Assessment the Attractiveness of Countries for Investment. – 2020, - pp. 331–339.
38. Sofina, E.V. Agricultural land-use optimization by farms based on quality management: lines of research / E.V.Sofina // International Journal for Quality Research, - 2019, Vol. 13, №4, - pp. 915-930.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 14.04.2022

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 18.04.2022

Çap üçün qəbul olunmuşdur: 21.11.2022